

Rječnički brzac u jezičnome usvajanju

Gordana Hržica i Jelena Kraljević

Zagreb

U radu se raspravlja o pojmu rječničkoga brzaca i hrvatskim nazivima za engleske pojmove 'word spurt', 'vocabulary spurt', 'vocabulary burst', 'vocabulary explosion', 'lexical spurt' ili 'naming explosion' koji se pojavljuju u području usvajanja jezika. Nakon raščlambe sadržaja i inačnih naziva toga pojma na engleskome, pokazuju se hrvatske zamjene i njihova prihvaćenost u znanstvenoj zajednici.

Radom se predstavlja primjer uspješnoga tvorenja hrvatskih naziva za inačne engleske nazive. Ističe se postojanje jasnoga sustava u postupku izbora, prijevoda i dodatne prilagodbe hrvatskoga nazivlja. On kao ishod ima tri pojma koja odgovaraju izvornicima. Naprošireniji je i značenjski najtočniji naziv rječnički brzac 'vocabulary spurt'. Naziv leksički brzac 'lexical spurt' rjeđi je i značenjski ne tako precizan u odnosu na odrednice veličine i vremena, on pokriva veći raspon promjena u razvoju leksičkoga znanja. Naziv eksplozija imenovanja 'naming explosion' ima uže značenje od izvornoga pojma.

0. Uvod

Usvajanje jezika jedan je od složenih zadataka postavljenih većini ljudi u ranome djetinjstvu. Da bi savladalo osnove potrebne za jezičnu komunikaciju, dijete mora između ostaloga vrlo rano naučiti velik broj riječi. Dugo očekivana prva riječ, koja se u prosjeku pojavljuje oko trinaestoga mjeseca djetetova života (Bloom i sur. 1993), samo je početak procesa koji dijete vodi do rječnika od nekoliko stotina riječi (Anglin 1993) potrebnih za osnovnu verbalnu komunikaciju, kao i do tisuća novih riječi koje će mu svakodnevno biti potrebne kao odraslomu govorniku. Od samih je početaka proces učenja

novih riječi kod svakoga djeteta individualan: prva se riječ u urednome jezičnome razvoju može pojaviti u rasponu od djetetovih deset do sedamnaest mjeseci (Bloom i sur. 1993), iako je moguće da se pojavi i prije (Kauschke i Hofmeister 2000). Nastavak procesa može bit podjednako raznolik. Unatoč tim razlikama, brojna su istraživanja dokazala da se leksički razvoj sastoji od određenih i slijednih razvojnih faza.

0.1. Rani leksički razvoj

Često se od roditelja ili drugih skrbnika čuje da dijete upija kao spužva. Ta uzrečica u mnogim slučajevima govori upravo o brzini i lakoći kojom dijete usvaja nove riječi. Međutim, u početcima usvajanja nije sve tako brzo. Prve se riječi uče sporo, a izravna izloženost nekoj riječi nije jamstvo da će ona biti usvojena (Carey i Bartlett 1978). Štoviše, nije rijetka pojava da riječi koje dijete u određenome razdoblju proizvodi ipak ne postanu dio njegova aktivnoga rječnika (Hoff 2001).

Ipak, s vremenom se usvajanje novih riječi postupno ubrzava, a dijete se polako približava rječniku od 50 riječi, što se događa oko njegova osamnaestoga mjeseca (Benedict 1979, Nelson 1973). Rječnik od 50 riječi važna je granica u leksičkome usvajanju. Upravo prijelazom te granice kod većine djece dolazi do nagloga povećanja brzine usvajanja novih riječi. Od mjesečno prosječno 8–11 novih riječi dijete ubrza do prosječno i 40 riječi (Benedict 1979, Goldfield i Reznick 1990), iako ubrzanje može biti i znatno veće. Ovo je ubrzanje jedno od univerzalnih obilježja ranoga leksičkoga razvoja (npr. Benedict 1979, Bloom 1973, Nelson 1973). U engleskome psiholingvističkome nazivlju to se ubrzanje naziva različito, npr. *word spurt*, *vocabulary burst*, *lexical spurt*, *naming explosion*.

0.2. Rad na hrvatskome nazivlju

U Laboratoriju za psiholingvistička istraživanja (Odsjek za logopediju, Sveučilište u Zagrebu) istraživači su vrlo rano uočili nepostojanje hrvatskoga znanstvenoga nazivlja u svome području kao veliku teškoću i prepreku u radu. Prevođenje znanstvenoga nazivlja nužno je za znanstveni rad u hrvatskoj akademskoj sredini, ali i zbog potrebe približavanja područja studentima (na kolegijima *Psiholingvistika* i *Neurolingvistika* Edukacijsko-rehabilitacijskoga fakulteta i na kolegiju *Psihologija govorne komunikacije* Hrvatskih studija, smjer psihologija).

Upravo zbog toga, tijekom znanstvenih projekata: završenih *Jezična obrada u hrvatskome*, *Usvajanje hrvatskoga u međujezičnome opisu: psiho- i neurolingvistički pristup* te tekućega *Više kortikalne funkcije i jezik: razvojni i stečeni poremećaji* (MZOŠ, voditeljica Melita Kovačević) kao dio

radnih zadataka izdvojen je rad na prevođenju i tvorbi znanstvenoga nazivlja, s planovima za prikupljanjem građe u zasebno izdanje, psiholingvistički rječnik koji je u pripremi.

S obzirom na navedenu važnost nagloga ubrzanja u leksičkome usvajanju, pojam *word spurt* (i sve njegove inačice) izdvojen je kao jedan od ključnih pojmova te preveden kao *rječnički brzac*. Taj je naziv osmislila M. Kovačević 1998. Uz njega su skovana još dva hrvatska naziva: *leksički brzac* i *eksplozija imenovanja*. Ipak, najšire je prihvaćen upravo pojam *rječnički brzac*, u nastavi, u objavljenim radovima suradnika Laboratorija (npr. Kuvač 2004, Kovačević i Kuvač 2004, Kuvač i Palmović 2007), ali i istraživača izvan Laboratorija (npr. Medved-Krajnović 2002, Jelaska i sur. 2005).

Rječnički je brzac prihvaćen, bar u užoj znanstvenoj zajednici (ne može se govoriti o jednakome prihvaćanju ovoga pojma i njegovoj primjeni u popularnoj znanstvenoj literaturi jer ona u ovome području općenito nije razgranata). Pregled značenjskih sastavnica izvornih pojmova i njihova uporaba s prijevodnim inačicama mogao bi biti prikaz slučaja uspješne prilagodbe znanstvenoga nazivlja. Kako bi takav prikaz slučaja bio valjan, potrebno je uzeti u obzir da pojam mora obuhvatiti značenje šire definicije te obuhvatiti nove spoznaje koje su pojam tijekom godina istraživanja obogatile. Posebno treba uzeti u obzir istraživanja koja su preispitala dvije temeljne odrednice rječničkoga brzaca i ona koja opisuju različite obrasce ubrzanoga usvajanja novih riječi.

1. Rječnički brzac

Rječnički se brzac prema klasičnim definicijama iz literature određuje kronološkom dobi (oko 18 mjeseci) i veličinom rječnika (50 riječi). Upravo su te dvije odrednice poslužile za širenje i redefiniranje pojma, kao i osnova za kritike koje su mu upućene.

1.1. Kronološka dob

Još su prvi istraživači rječničkoga brzaca primijetili da je dostizanje rječnika od 50 riječi u velikoj mjeri individualno. Robinson i Mervis (1998) opisuju slučaj dječaka koji je u usvojio 83 nove riječi u jednome tjednu. Iako je prosječna dob pojave rječničkoga brzaca oko 18 mjeseci (Bloom i sur. 1993, Menyuk i sur. 1995), pojedinačna dob kreće se u mnogo širem rasponu. Tako su Menyuk i sur. (1995) promatranjem 53 djece odredili raspon mjeseci od 15 do 21. Prosjek i raspon dostizanja rječnika od 50 riječi u skladu je s prosjekom i rasponom dobi u kojoj dijete ulazi u rječnički brzac. Prema strogim kriterijima određivanja rječničkoga brzaca (3 nove riječi tjedno ili 12 novih riječi mjesečno) promatrano je četrnaestoro djece (Bloom i sur. 1993).

Sva su ušla u brzac prosječno s 18 mjeseci, ali raspon je bio od 15 čak do 25 mjeseci. Nekim je istraživačima gornja granica i viša (npr. Bates i sur. 1995).

1.2. Veličina rječnika

Za veličinu rječnika kao odrednicu pojave rječničkoga brzaca nije se dopustila takva prilagodljivost kao za kronološku dob, gdje je granica protegnuta na relativno dugačko razdoblje. Razlike u poimanju rječničkoga brzaca uglavnom su povezane upravo s dijelom odrednice o 50 riječi. Naime, poznata su istraživanja u kojima se prate djeca od kojih samo neka prolaze (tako definiranim) rječničkim brzacom, pa i takva u kojima jedna skupina djece brzacom uopće ne prolazi. Golfield i Reznick (1990) opisuju djecu čiji rječnik postupno raste do 99 riječi ne pokazujući rječnički brzac. Paul Bloom (2002) tvrdi da je rječnički brzac mit i da je razvoj rječnika kod većine djece postupan. Njegove se tvrdnje temelje na činjenici da poneka djeca nakon dostizanja rječnika od 50 riječi ne ulaze u brzac, već nastavljaju ujednačenim leksičkim razvojem.

Međutim, pojedini su istraživači navedene rezultate objasnili individualnim razlikama i proveli nova istraživanja kako bi to dokazali. Tako su Mervis i Bertrand (1995) odlučili zanemariti unaprijed zadane granice u broju riječi i pratiti djecu do pojave brzaca. Dokumentirali su rezultate grupe djece kod kojih je brzac uslijedio s prosječno dvadeset mjeseci i rječnikom od prosječno 112 riječi. Na temelju tih rezultata smatraju da su potvrdili univerzalnost brzaca u leksičkome usvajanju, iako govore o uobičajenome i o kasnome rječničkome brzacu. I drugi su istraživači (npr. Anisfeld i sur. 1998) pronašli dokaze u prilog toj tvrdnji.

1.3. Različit tijek rječničkog brzaca

Osim što je rano uočeno da postoje vrlo velike pojedinačne razlike u vremenu pojavljivanja i u veličini rječnika koja označava početak rječničkoga brzaca, primijećeno je da ne prolazi svako dijete brzacom na isti način. Brojna istraživanja omogućila su definiranje nekoliko različitih obrazaca koji dovode do povećanoga broja usvojenih riječi. Navedeni su u (2).

- (2) i. Iznenadni i brzi rast
- ii. Produljeno razdoblje u kojem se riječi ubrzano usvajaju
- iii. Stepenasti rast — izmjenjivanje duljih ili kraćih razdoblja ubrzanja i razdoblja usporenja
- iv. Linije rasta koje izgledaju kao da je došlo do nagloga ili slabijega porasta broja riječi
- v. Postupni linearni rast

Iznenadni i brzi rast (2.i) opisali su ga Goldfield i Reznick (1990), Bloom (1993), Robinson i Mervis (1998), Dromi (1999). Produljeno razdoblje (2.ii) opisali su Goldfield i Reznick (1990). Stepenasti rast (2.iii) opisali su npr. Clark (1993), Menyuk i sur. (1995), Goldfield i Reznick (1996), Anisfeld i sur. (1998), Robinson i Mervis (1998). Linije rasta (2.iv) kao pojavu u drugoj godini djetetova života Dromi (1987), Van Geert (1991), Bates i sur. (1995) objašnjavaju eksponencijalnom funkcijom ili sličnim nelinearnim modelima. Postupni linearni rast (2.v) opisali su npr. Goldfield i Reznick (1990), Bloom (1993), Fenson i sur. (1994).

1.4. Važnost rječničkoga brzaca

Naglo ubrzanje u usvajanju novih riječi nije važno samo za leksički razvoj. Veća rječnička baza (posebno ubrzano sve veća) pruža mogućnosti za razvoj i usvajanje ostalih jezičnih sastavnica. Usvojenost većega broja riječi preduvjet je za uporabu većega broja morfoloških i sintaktičkih obrazaca. Upravo riječi omogućavaju dalji jezični razvoj jer nove riječi stvaraju nove veze i omogućavaju prikladan odgovor u uvijek novim komunikacijskim situacijama.

2. Nazivlje u engleskome jeziku

Supostojanje mnogobrojnih naziva kojima se označava opisani raznorodni proces poziva na njihovu značenjsku analizu, kao i analizu njihove učestalosti i prihvaćenosti. Svi se engleski pojmovi sastoje od dvije riječi, a taj je obrazac praćen i u hrvatskim prijevodima. Devet naziva sastoji se od spojeva riječi *word*, *vocabulary* i *lexical* na prvome mjestu te *spurt*, *burst* i *explosion* na drugome mjestu, kao u (1).

(1)	word spurt	word burst	word explosion
	vocabulary spurt	vocabulary burst	vocabulary explosion
	lexical spurt	lexical burst	lexical explosion

Naspram tih devet pojmova u hrvatskome se jeziku nalaze dva pojma: *rječnički brzac* i *leksički brzac*. Uz te dvije sinonimne skupine postoji i engleski pojam *naming explosion*.

2.1. Rječnički brzac i eksplozija imenovanja

Poznato je da je, unatoč važnim koracima na području općih jezičnih istraživanja, većina istraživanja jezičnoga usvajanja provedena na govornicima engleskoga jezika. U skladu s time u brojnim je slučajevima dokazano da ono što je u engleskome jeziku smatrano univerzalnim obilježjem jezičnoga

usvajanja u nekome drugome jeziku nema nikakvu bitnu ulogu, uopće ne postoji ili se očituje na drugačiji način.

Jedan je od naziva za nagli porast brzine usvajanja novih riječi i *eksplozija imenovanja* (engl. *naming explosion*), značenjski drugačija od ostalih pojmovnih inačica. Naime, uočeno je da izrazito visok udio u novonaučenim riječima imaju imenice (Goldfield i Reznick 1990, Bates i sur. 1994), što se povezuje s istraživanjima koja pokazuju opću prevlast imenica u usvajanju engleskoga jezika (Gentner 1982, Dromi 1987, Fenson i sur. 1994).

Međutim, kao što je pokazano da postoje jezici u kojima imenice nisu zastupljene u ranome dječjem jeziku (Gopnik i Choi 1990, Gopnik i Choi 1995, Tardif 1996), ili nisu zastupljene u tolikoj mjeri, moguće je da rezultati istraživanja usvajanja tih jezika pokažu sasvim drugačiji odnos vrsta riječi u rječničkome brzacu. Tako su npr. Kim i sur. (1999) usporedbom rječnika od 50 riječi engleske i korejske djece pokazali veću usmjerenost glagolima (iako ne i njihovu prevlast) korejske djece. Upravo se zbog toga u novijim istraživanjima rabi neutralniji naziv rječnički brzac, što je naročito potrebno uzeti u obzir u proučavanjima hrvatskoga jezika koji je u prijašnjim istraživanjima pokazao veću usmjerenost prema glagolima u odnosu na engleski jezik (Kovačević i sur. 2006).

Pojam *eksplozija imenovanja* nastaje analogijom prema engleskomu, temeljeći svoje značenje na stajalištima koje povećan broj imenica (u dječjem jeziku općenito) vide u značenjskome obilježju imenica da imenuju predmete, što se smatra kognitivno lakšim. U skladu s time eksplozija imenovanja objašnjava se npr. djetetovom spoznajom da predmeti imaju svoje ime (Dore 1974) ili da svaki treba imati ime (Baldwin i Markman 1989).

Pojam eksplozija imenovanja ipak je nužan jer određuje pojavu prisutnu u mnogim jezicima (iako u nekima ne). On predstavlja užu, specijalizirani pojam u odnosu na rječnički brzac, sličan užemu pojmu glagolskoga brzaca (engl. *verb spurt*) koji su uveli istraživači jezika u kojima nema (ili nema u tolikoj mjeri) eksplozije imenovanja. S obzirom na navedeno, eksplozija imenovanja nikako ne može biti istoznačnica rječničkome brzacu, već prije njegova podređenica ovisna o tipologiji jezika koji se usvaja.

2.2. Učestalost i uporaba ostalih naziva

Preostalih se devet engleskih pojmova u literaturi u pravilu pojavljuju kao sinonimi. Međutim, ti se nazivi razlikuju prema učestalosti uporabe. Iako analiza prema učestalosti pojavljivanja nije uvijek učinkovita ili prikladna, može pružiti podatke o uporabi određenoga pojma, naročito ako je moguće pretraživati specijalizirane korpuse. Time se lakše mogu odrediti značenjske sastavnice koje su neki naziv učinile prikladnijim od nekoga drugoga.

Pretraga u mrežnome pretraživaču *Google* pokazuje da je najčešće upotrebljavan pojam *vocabulary spurt*, a odmah iza njega *word spurt*. Općenito, češći su pojmovi koji sadržavaju *spurt*, zatim oni koji sadrže *burst* i na kraju oni koji sadrže *explosion*. Međutim, od pojmova s riječju *burst* najčešći je onaj koji sadrži riječ *vocabulary* (tablica 1). U njoj su znakom * označeni dvočlani nazivi rabljeni višeznačno, stoga je uveden dodatni kriterij pretraživanja (npr. ključne riječi *word burst + language acquisition*).

	<i>spurt</i>	<i>burst</i>	<i>explosion</i>
<i>word</i>	3020	*20	*361
<i>vocabulary</i>	3380	650	*61
<i>lexical</i>	224	24	*104

Tablica 1: Čestoća pojavljivanja u pretraživaču *Google*

Kako pretraga u osnovnome pretraživaču indeksira i stranice izvan područja znanosti (npr. stranice za pomoć roditeljima, stranice sa znanstveno-popularnim člancima, novinske članke...), provjerili su se rezultati tražilicom *Google Scholar*, koja indeksira isključivo znanstvene publikacije dostupne na Internetu (tablica 2). U njoj je izraz *word burst* (označen pomoću *) višeznačno rabljen, stoga je uveden dodatni kriterij pretraživanja (ključne riječi: *word burst + language acquisition*). Pokazala se različitost uporabe između dvaju vrsta diskursa koji upotrebljavaju navedenu skupinu naziva.

	<i>spurt</i>	<i>burst</i>	<i>explosion</i>
<i>word</i>	77	*12	16
<i>vocabulary</i>	716	108	96
<i>lexical</i>	36	6	12

Tablica 2: Čestoća pojavljivanja u pretraživaču *Google Scholar*

Ova je pretraga samo djelomično u skladu s podacima dobivenima pretraživačem *Google*: jednak je redoslijed uporabe naziva. I u znanstvenim su radovima najčešći pojmovi koji sadržavaju riječ *vocabulary*, bez obzira na drugu riječ, a najčešća je druga riječ, kao i u prvoj pretrazi, *spurt*. Međutim, brojčani su odnosi različiti. Riječ *vocabulary* u znanstvenoj je građi gotovo 10 puta češća od riječi *word* (koja ima 10,7% njezine učestalosti), dok je u prethodnoj pretrazi bila tek za jednu desetinu češća (*word* je imala 89,3%). Od riječi *lexical* u općoj je građi riječ *vocabulary* bila 15 puta češća, u znanstvenoj gotovo 20.

Riječ *word* u znanstvenoj je građi tek oko 2 puta češća od riječi *lexical* (koja ima 46% njezine učestalosti), dok je u prethodnoj pretrazi bila oko 13,5 puta češća od riječi *lexical* (koja ima tek 7% njezine učestalosti).

2.3. Prva riječ: *word, lexical ili vocabulary*

Na koje značenjske razlike upozorava učestalost uporabe određenoga naziva vidljivo je ako se zasebno promotre dvije riječi, odnosno oba člana sastavnice svakoga naziva. Objašnjenje na hrvatskome tražilo se u Bujasovu *Velikome englesko-hrvatskome rječniku* (1999), a na engleskome u rječniku *Collins COBUILD: Advanced Dictionary of American English* (2007), kao u (3).

(3) *word*

- riječ
- A word is a single unit of language that can be represented in writing or speech. In English, a word has a space on either side of it when it is written.

lexical

- leksički
- Lexical means *relating to the words* of a language.

vocabulary

- vokabular, popis riječi, rječničko blago
- Your vocabulary is the *total number of words you know in a particular language*.
- The vocabulary of a language is all the words in it.
- The vocabulary of a subject is the group of words that are typically used when discussing it.

Riječ *word* u svim je kombinacijama prikladna za uporabu u popularno pisanim tekstovima upravo zbog svoje jednostavnosti i razumljivosti. Težnja za olakšavanjem razumijevanja čini ju izrazito učestalom u tekstovima izvan znanstvenoga diskursa. S druge strane, riječ je jedinica i sama po sebi ulogu zadobiva u širem kontekstu, u kontekstu obogaćivanja specifičnoga jezičnoga znanja, to jest u kontekstu razvoja rječnika. Kombinacije naziva s riječi *word* stoga nisu toliko učestale u znanstvenim tekstovima koji pokušavaju pojam što preciznije povezati s aspektima jezičnoga razvoja. Upravo je zato učestalost kombinacija naziva s riječima *lexical* i *vocabulary* očekivana. Oba pojma imaju dugu povijest u psiholingvističkoj literaturi i oba su jasno povezana s određenim aspektima jezičnoga znanja.

Engl. *vocabulary* označava ukupan broj riječi koji određeni govornik poznaje, što se vidi iz ukošenoga dijela definicije. U hrvatskome je preveden s *rječnik*, koji je nešto širi pojam od engleskoga pojma *vocabulary* jer uključuje i značenje pisanoga popisa riječi, ali zato je tvorbeno povezan s pojmom *riječ* i tako značenjski jasniji. Na hrvatskome se *vokabular* katkad pojavljuje umjesto *rječnik* upravo da bi se razriješila višeznačnost te riječi

koja osim rječnika kao dijela čovjekova jezika označava i rječnik kao knjigu ili popis.

Engl. *lexical* označava povezanost s preciznijom znanstvenom odrednicom od pojma *riječ*, a to je hrv. *leksem*. U psiholingvistici se rabi u različitim kombinacijama za tvorbu pojmova koji označavaju učenje, usvajanje ili obradu dijela jezičnoga znanja (engl. *lexical development, lexical knowledge, lexical comprehension*).

Navedene su riječi međusobno i sinonimi, ali imaju i razlikovna značenja, naročito zato što su i višeznačnice pa se nalaze u različitim značenjskim odnosima, npr. u Byram (2004: 255) navodi se da leksikologija kao istraživanje leksikona (engl. *lexicon*) istražuje i druge vidove riječi u pojedinoje jeziku, tako i riječi u uporabi “*words in use, viewing the vocabulary of the language as a package of subsets of words that are used in geographical, occupational, social and other contexts...*”. Stoga su se provjerila i dva lingvistička rječnika: općelingvistički (Crystal 2003) i primijenjenolingvistički (Richards i sur. 1997).

Richards i sur. (1997) u Rječniku jezičnoga poučavanja i primijenjene lingvistike navode da je *vocabulary* skup leksema, uključujući i pojedinačne riječi, složenice i frazeme. Za *lexeme* (kao i *lexical item*) navode da je najmanja jedinica u značenjskome sustavu jezika koju se može razlikovati od drugih sličnih jedinica, apstraktan je i može se pojaviti u različitim oblicima pisanih ili govorenih rečenica. Uključuje i izraze, poput *hammer and tongs* (njemu bi donekle odgovarao hrv. izraz *raspaliti sve u šesnaest*), *white paper* (hrv. *bijela knjiga*) koji su jedan leksem (engl. *a single lexeme*). U tiskanome je rječniku svaki leksem posebna natuknica ili podnatuknica. Za *lexis* navode da je “*the vocabulary of a language in contrast to its grammar (syntax)*”.

D. Crystal (2003) u Rječniku lingvistike i fonetike navodi da lingvisti rabe naziv *vocabulary* u svakodnevnome smislu, dok u znanstvene svrhe rabe nazive koji počinju s *lexi-* (i upućuje na *lexis, lexicon*). Za *lexeme* navodi da je to naziv kojim neki lingvisti označuju najmanju razlikovnu jedinicu semantičkoga sustava u jeziku, kojom se željela smanjiti višeznačnost naziva *riječ* (engl. *word*) na fonološkoj, gramatičkoj i leksičkoj razini. Označava apstraktnu jedinicu koja uključuje gramatičke inačice jedne riječi (npr. *walk, walks, walking, walked*, hrv. *ići, ide, idući, išao, idi...*). Navodi i da su leksemski (engl. *lexemic*) izrazi poput *kick the bucket*, što znači *umrijeti* (njemu bi na hrvatskome donekle odgovarao izraz *otegnuti papke*).

U prijevodu su u obzir uzeta i prevedena oba pojma pa su tako nastali *rječnički brzac* i *leksički brzac*. Veća učestalost pojma *rječnički brzac* od naziva *leksički brzac* vjerojatno je odraz sličnih pojavnosti kao u engleskome jeziku. I engl. *vocabulary burst* ili hrv. *rječnički brzac* opisuju upravo ono što su istraživači koji su definirali ili redefinirali ovaj pojam dokazali: u

određenome razdoblju dolazi do nagloga povećanja rječnika. Engl. *vocabulary* ili hrv. *rječnik* jednostavno su uži pojmovi (leksički razvoj ne uključuje samo usvajanje riječi).

Engl. *lexical spurt* ili hrv. *leksički brzac*, vodi li se primarnim značenjem riječi, značili bi nešto drugo: da se dogodio nagli skok u leksičkome znanju koji uključuje više od same činjenice postojanja većega broja riječi u aktivnome rječniku (npr. može značiti širenje semantičkoga polja određene riječi). Iako je moguće da dolazi i do važnih promjena širih od usvajanja novih riječi, to u definiranju rječničkoga brzaca nije uzimano u obzir kao njegova ključna odrednica.

2.4. Druga riječ: *spurt*, *burst* ili *explosion*

Objašnjenja su se, kao i prethodnome slučaju, na hrvatskome tražila u Bujasovu rječniku (1999), a na engleskome u rječniku kuće Collins (2007).

(4) *spurt*

- mlaz, štrcaj, šikljaj, krajnji (kratki) napor
- A spurt of liquid is a stream of it which comes out of something very forcefully.
- A spurt of activity, effort, or emotion is a sudden, *brief period of intense activity*, effort, or emotion.
- If something happens in spurts, there are *periods of activity followed by periods in which it does not happen*.

burst

- prsnuće, raspuknuće, pucanje, prštanje, prasak, plamsaj, provala, pukotina, nenadan pojava, rafal
- When a door or lid bursts open, it opens very suddenly and violently because someone pushes it or there is great pressure behind it.
- To burst into or out of a place means to enter or leave it suddenly with a lot of energy or force.
- A burst of something is a *sudden short period of it*.

explosion

- rasprsnuće, eksplozija, praskanje, prasak; provala (bijesa)
- An explosion is a sudden, violent burst of energy, such as one caused by a bomb.
- An explosion is a sudden violent expression of someone's feelings, especially anger.
- An explosion is a *large rapid increase in the number or amount of something*.

Kao što je vidljivo iz navedenih rječničkih značenja (posebno ukošenih dijelova), svaka od ove tri riječi značenjski može udovoljiti sadržaju pojma koji opisuju. Ipak, spojevi s jednom od tih riječi značajno su češće nego spojevi s druge dvije.

Iako sve tri riječi mogu pružiti potrebnu značenjsku sastavnicu, *burst* i *spurt* imaju vremensko značenje, dok *explosion* ima količinsko. Iako su *burst* i *spurt* opisani vrlo slično (*a sudden short/brief period*), ostala značenja određuju *spurt* kao blaži pojam, što vjerojatno ima veze s njegovom povezanošću s vodom. Engl. *burst*, kao i *explosion*, sadrži i određenu destruktivnu sastavnicu, a *spurt* sadrži u svome značenju vremensku dimenziju nužnu za razumijevanje pojma koji se opisuje (mlaz može trajati duže ili kraće, dok su prsnuće ili eksplozija trenutačni).

Važnost svojevrsne ublaženost pojma jasna je ako se uzmu u obzir spoznaje koje su pojam odredile kao bitno heterogen, ne nužno toliko izraženo nagao i neočekivan kao što se s obzirom na prva istraživanja smatralo. Vremenska dimenzija riječi *spurt* prikladno opisuje proces koji nije trenutačan, već traje nekoliko mjeseci. Osim toga, izdvojeni različiti obrasci unutar toga procesa još više naglašavaju vremenski sastojnicu jer se razlike među obrascima iskazuju upravo kronološki (npr. model smjene razdoblja ubrzavanja i razdoblja usporavanja, Bates i sur. 1995).

3. Problem druge riječi u hrvatskoj prilagodbi pojma

Riječi koje su predložene kao prijevod engleske riječi *spurt* — *mlaz*, *štrcaj*, *šikljaj*, *krajnji (kratki) napor*) zbog dva su vida svoga značenja neprikladne za oblikovanje novoga hrvatskoga pojma. Jedan je ovisnost o glagolskome značenju (*štrcaj* i *šikljaj*), to jest neuobičajenost i znatno niža čestotnost navedenih riječi od glagola koji im pripadaju. To ih čini obilježenima i neprikladnima, naročito s obzirom na to da su oblikom jednake imperativu glagola. Riječ *mlaz* nešto je bolji kandidat za tu ulogu, posjeduje i vremensku sastavnicu i neagresivnost. Ipak, u hrvatskome znanstvenome nazivlju nije uobičajeno upotrebljavati jednoznačne riječi kao dio pojma. Takva izravna metafora, bez nekoga drugoj jezičnoga potpornja, ističe se kao ‘preprenesena’ umjetna tvorevina.

Riječ *brzac* također je metafora, ali dodatno ju uz definiciju pojma (ubrzanje u usvajanju novih riječi) veže korijenski morfem. Tako ju metaforičnost i osnovno značenje (povezanost s vodom) povezuje s izvornim pojmom, a pripadnost tvorbenoj skupini s načinima tvorbe u hrvatskome jeziku. Osim toga, riječ *brzac* zadovoljava i vremensku sastojnicu i različite obrasce procesa opisuje u najmanju ruku jednako prikladno, ako ne i prikladnije: *brzac* može biti dulji ili kraći, jači ili slabiji, a iza njega može slijediti miran tijek ili novi *brzac* (za razliku od *mlaza*).

4. Zaključak

Pregled značenjskih sastavnica i uporabe izvornih pojmova te njihova suodnosa s prijevodnim inačicama pokazuje postojanje jasnoga sustava u postupku izbora, prijevoda i dodatne prilagodbe hrvatskog nazivlja. Rezultat toga sustavnog pristupa tri su pojma koja odgovaraju izvornicima:

- *rječnički brzac* (engl. *vocabulary spurt*) — najučestaliji, najšire prihvaćeni i značenjski najprecizniji pojam u odnosu na određenje prema veličini rječnika i vremenu pojavljivanja,
- *leksički brzac* (engl. *lexical spurt*) — rjeđi, značajno uže prihvaćen i značenjski ne tako precizan pojam u odnosu na odrednice veličine i vremena, koji pokriva veći raspon promjena u razvoju leksičkoga znanja,
- *eksplozija imenovanja* (engl. *naming explosion*) — pojam značenjski uži od osnovnoga pojma.

S obzirom na navedeno, jasno je prihvaćanje pojma *rječnički brzac* u znanstvenoj zajednici. On obuhvaća nove istraživačke spoznaje te pruža prostor za značenjsko širenje definicije pojma, istovremeno prateći izvorni pojam, ali ne na štetu prilagodbe načelima tvorbe hrvatskoga znanstvenoga nazivlja.

5. Literatura

- Anglin, J. M. (1993) *Vocabulary Development: A morphological analysis*, Monographs of the Society for Research in Child Development 58, Chicago: The University of Chicago Press.
- Anisfeld, M., Gasparini, D., Hoberman, M. J. i Rosenberg, E. S. (1998) Lexical acceleration coincides with the onset of combinatorial speech, *First Language* 18, 165–84.
- Baldwin, D. A. i Markman, E. M. (1989) Establishing word-object relations: A first step, *Child Development* 60, 381–398.
- Bates, E., Dale, P. S. i Thal, D. (1995) Individual differences and their implications for theories of language development, u P. Fletcher i B. MacWhinney (ur.) *The Handbook of Child Language*, Oxford: Blackwell.
- Bates, E., Marchman, V., Thal, D., Fenson, L., Dale, P., Reznick, S., Reilly, J. i Hartung, J. (1994) Developmental and stylistic variation in the composition of early vocabulary, *Journal of Child Language* 21, 85–121.
- Benedict, H. (1979) Early lexical development: Comprehension and production, *Journal of Child Language* 6, 183–200.
- Bloom, L. (1993) *The transition from infancy to language: acquiring the power of expression*, New York: Cambridge University Press.

- Bloom, L, Tinker, E. i Margulis, C. (1993) The words children learn: evidence against a noun bias in early vocabularies, *Cognitive Development* 8, 431–50.
- Bloom, P. (2002) *How Children Learn the Meanings of Words*, Cambridge MA: MIT Press.
- Bujas, Ž. (1999) *Veliki englesko-hrvatski rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Byram, M. (2004) *Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning*, London: Routledge.
- Carey, S. i Bartlett, E. (1978) Acquiring a single new word, *Papers & Reports on Child Language Development* 15, 17–29.
- Clark, E. (1993) *The lexicon in acquisition*, Cambridge: CUP.
- Collins (2007) *COBUILD Advanced Dictionary of American English*, Harper Collins Publishers.
- Crystal, D. (2003) *A Dictionary of Linguistics & Phonetics* (5. izd.), London: Blackwell Publishing.
- Dore, J. (1974) A pragmatic description of early language development, *Journal of Psycholinguistic Research* 4, 423–430.
- Dromi, E. (1987) *Early lexical development*, Cambridge: CUP.
- Dromi, E. (1999) Early lexical development, u M. Barrett (ur.) *The development of language*, Hove: Psychology Press.
- Fenson, L., Dale, P., Reznick, S., Bates, E., Thal, D. i Pethick, S. D. (1994) *Variability in early communicative development*, Monographs of the Society for Research in Child Development 59, Chicago: The University of Chicago Press.
- Geert, P. van (1991) A dynamic systems model of cognitive and language growth, *Psychological Review* 98, 3–53.
- Gentner, D. (1982) Why nouns are learned before verbs: linguistic relativity versus natural partitioning, u S. Kuczaj (ur.) *Language Development, Language, thought and culture*, Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Goldfield, B. i Reznick, S. (1990) Early lexical acquisition: rate, content and the vocabulary spurt, *Journal of Child Language* 17, 171–81.
- Goldfield, B. i Reznick, S. (1996) Measuring the vocabulary spurt: a reply to Mervis i Bertrand, *Journal of Child Language* 23, 241–46.
- Gopnik, A. i Choi, S. (1995) Names, relational words, and cognitive development in English and Korean speakers: nouns are not always learned before verbs, u M. Tomasello i W. Merriman (ur.) *Beyond names for things: young children's acquisition of verbs*, Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Gopnik, A. i Choi, S. (1990) Do linguistic differences lead to cognitive differences? A cross-linguistic study of semantic and cognitive development, *First Language* 10, 199–215.
- Hoff, E. (2001) *Language Development*, Belmont — Wadsworth: Thomson Learning.
- Jelaska, Z., Blagus, V., Bošnjak, M., Cvikić, L., Hržica, G., Kusin, I., Novak-Milić, J., Opačić, N. (2005) *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

- Kauschke, C. i Hofmeister, C. (2000) Early lexical development in German: a study on vocabulary growth and vocabulary composition during the second and third year of life, *Journal of Child Language* 29, 735–757.
- Kim, M., McGregor, K. K. i Thompson, C. K. (2000) Early lexical development in English and Korean speaking children: language-general and language-specific patterns, *Journal of Child Language* 27, 225–54.
- Kovačević, M. i Kuvač, J. (2004) Jezik udžbenika i jezik djeteta: razumiju li se oni?, u Bacalja, R. (ur.) *Dijete, odgojitelj i učitelj*, Zadar: Sveučilište u Zadru, 93–101.
- Kovačević, M., Blaha Pfeiler, B., Palmović, M. (2006) Red Thread of Croatian and Yukatek (Maya) What Could Be Common In the Two Languages? (u tisku)
- Kuvač, J. (2004) Uredan jezični razvoj, u Cvikić, L. (ur.) *Jezičak — priručnik za poučavanje hrvatskoga kao nematerinskoga jezika s posebnim osvrtom na hrvatski za Rome*, Zagreb (skripta) / www.osi.hu/esp/rei/Documents/Jezičak-ManualforbilingualteachingCroatianlenguageteam.doc
- Kuvač, J. i Palmović, M. (2007) *Metodologija istraživanja dječjega jezika*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Medved-Krajnović, M. (2002) Primjer ranog leksičkog razvoja u hrvatskom jeziku, u D. Stolac, N. Ivanetić, B. Pritchard (ur.) *Primijenjena lingvistika u Hrvatskoj — izazovi na početku XXI. stoljeća*, Zagreb — Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 337–347.
- Menyuk, P, Liebergott, J. W. i Schultz, M. C. (1995) *Early language development in fullterm and premature infants*, Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Mervis, C. i Bertrand, J. (1995) Early lexical acquisition and the vocabulary spurt: a response to Goldfield i Reznick, *Journal of Child Language* 22, 461–68.
- Nelson, K. (1973) *Structure and strategy in learning to talk*, Monographs of the society for research in child development 38, Chicago: University Press.
- Richards, J.D., Platt, J. i Platt, H. (1997) *Dictionary of Language Teaching & Applied Linguistics* (17. izdanje), London: Longman.
- Robinson, B. F. i Mervis, C. B. (1998) Disentangling early language development: modeling lexical and grammatical acquisition using an extension of case-study methodology, *Developmental Psychology* 34, 363–75.
- Tardif, T. (1996) Nouns are not always learned before verbs: evidence from Mandarin speakers' early vocabularies, *Developmental Psychology* 32, 492–504.

Vocabulary Spurt in Language Acquisition

The paper discusses the concept of vocabulary spurt and different Croatian equivalents for English two-member terms, e.g. synonyms or variants that refer to the same concept. English terms combine words 'word', 'vocabulary' and 'lexical' as the first member and 'spurt', 'burst' and 'explosion' (as

the second member e.g. vocabulary spurt, vocabulary burst, vocabulary explosion; word spurt, word burst, word explosion; lexical spurt, lexical burst, lexical explosion), as well as 'naming explosion'. The first part of the paper presents analysis of the content of mentioned terms in English. It also briefly covers the semantic development of these term in recent years. In the second part Croatian equivalents are described. The authors expose transparent system in choice, translation and further adaptation of Croatian terms.

Three terms which are in line with English terms are chosen. The most frequent term is rječnički brzac for 'vocabulary spurt', which expresses the meaning of the concept with greatest precision. Less frequent term is leksički brzac 'lexical spurt', which is not semantically as precise as rječnički brzac due to its vagueness with respect to time and word-number, while including bigger range of changes in development of lexical knowledge. Term eksplozija imenovanja 'naming explosion' has narrower scope of meaning. The paper thus presents an example of successful formation of Croatian terms for different English variants.

Key words: language acquisition, vocabulary spurt, lexical spurt, naming explosion, terminology

Ključne riječi: usvajanje jezika, rječnički brzac, leksički brzac, eksplozija imenovanja, nazivlje